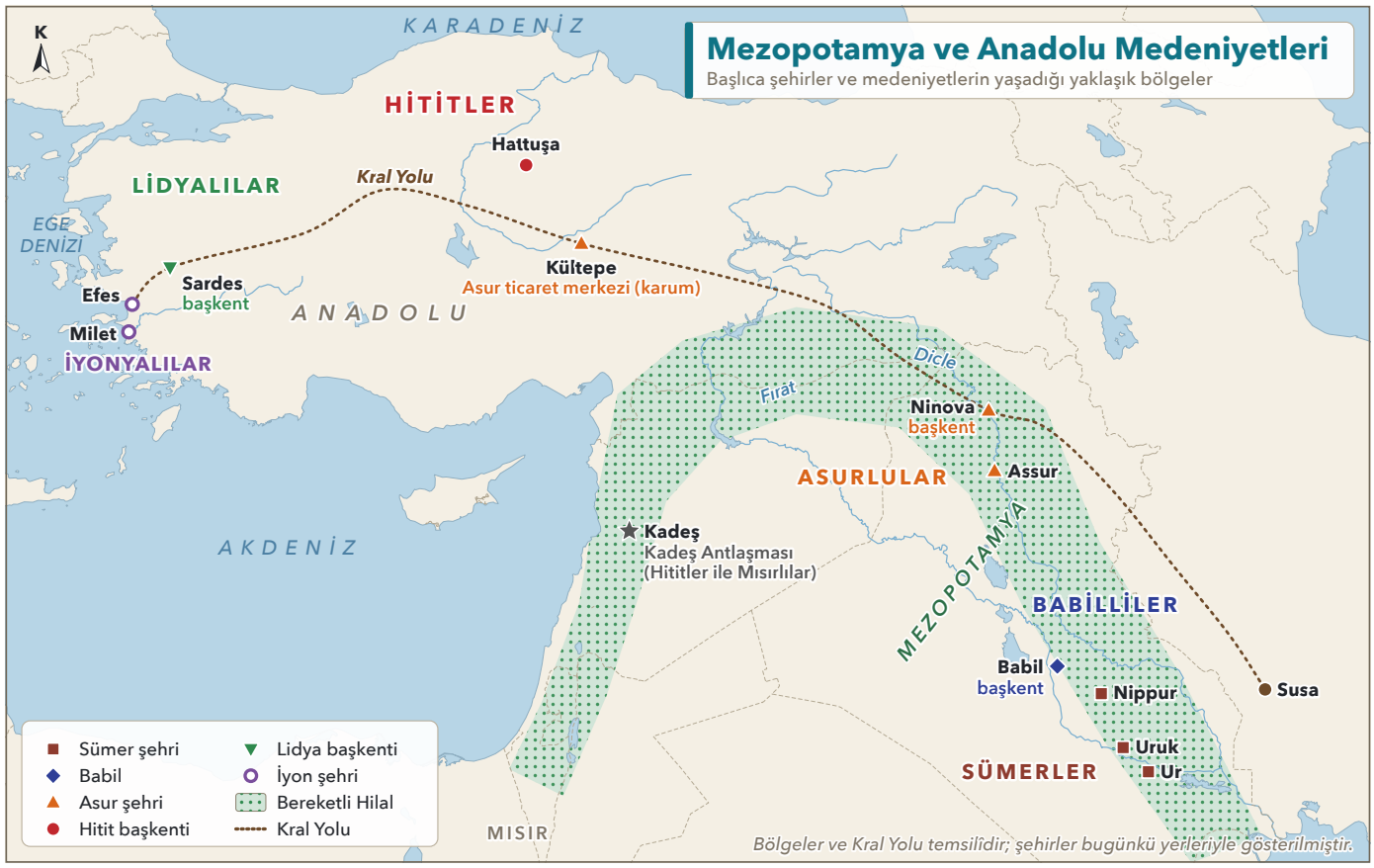
Öğrenme çıktısı: Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin ortak mirasa katkılarını karşılaştırabilme

Medeniyetlerin Beşiği

Mezopotamya

Anadolu'nun güneyinde, **Fırat ve Dicle nehirleri arasındaki** bölgedir. Uygun iklimi ve verimli topraklarıyla **Münbit Hilal** (Bereketli Hilal) adı verilen bölgenin en önemli parçasıdır.

Şifre: HİL ve BAS

Anadolu'da HİL: Hititler, İyonyalılar, Lidyalılar
Mezopotamya'da BAS: Babilliler, Asurlular, Sümerler

Tarih nereden başlar?

Yazı yaklaşık **MÖ 3200**'de Sümerlerde ortaya çıktı. Öncesine **tarih öncesi**, sonrasına **tarihî çağlar** denir. Göbeklitepe ve Çatalhöyük tarih öncesindendir.

Bugün buralarda kim yaşıyor?

Fırat ve Dicle arasındaki topraklar bugün büyük ölçüde Irak'ta; bir kısmı Suriye ve Türkiye'dedir. Anadolu Yarımadası ise Türkiye'dedir.

Neden burada medeniyetler kuruldu?

- Akarsular ve verimli topraklar tarımı kolaylaştırdı.
- Uygun iklim, insanların burada yerleşmesini sağladı.
- Ticaret yollarının kesişmesi toplumları birbirine bağladı.
- Toplumlar bilim, sanat, hukuk ve eğitimde birbirini etkiledi.

A+ SINAVDA ÇIKABİLİR

Bu medeniyetlerin icatları bugün de **hayatımızda**: yazı, takvim, kanun, para. Bunlar ortak mirastır, çünkü **bütün insanlığın** yararlandığı birikimlerdir.

Sümerler

Ülkelerinde Ur, Uruk, Nippur gibi şehirler vardı. **Site** denen bu şehir devletlerini kendi kralları yönetir, şehirlerin çevresini surlar kuşatırdı. Ekonominin temeli tarımdı.

Tablet evinde çivi yazısı

Yazıyı buldular: Çivi yazısı (MÖ 3200)

- Tapınaklarda depolanan ürünleri kayda geçirmek için kullanılan simgelerden doğdu.
- Dünya tarihindeki ilk yazı olarak bilinir. **Yazının icadıyla tarihî çağlar başladı.**
- Kil tabletler kitabın ilk örnekleridir; makbuz, ferman, antlaşma ve kanun için de kullanıldı.
- **Gılgamış Destanı** kil tabletlere yazılmış edebî bir eserdir.

Ziggurat: Çok işlevli bir yapı

Ziggurat (temsilî)

Kat	Kullanımı
Üst	Rasathane (gözlemevi): yıldız haritası, gezegenler, ay yılı takvimi
Orta	Kralın şehri yönettiği yer, okul ("tablet evi"), tapınak
Alt	Tahıl ambarı, değerli eşya deposu; zor zamanda yoksula yardım

A+ SINAVDA ÇIKABİLİR

Yazı **bilginin kalıcı olmasını** sağladı. Bilgi nesilden nesile aktarıldı, ticaret ve yönetim kolaylaştı. Bu yüzden yazının icadı ortak mirasa **en büyük katkılardandır.**

Genellikle yedi katlıydı. Arşiv ve kütüphane işlevi de görürdü; değerli metinler ve kâtiplerin kopyaladığı eserler burada saklanırdı.

Sümerlerin ortak mirasa diğer katkıları

Hukuk

Kral Urukagina'nın MÖ 2375'te hazırlattığı kanunlar bilinen ilk yazılı kanunlar kabul edilir.

Matematik

Altmışlık sayı sistemi, çarpma, üçgen ve dikdörtgen alanı, küpün hacmi, çemberin 360 derecesi.

Gök bilimi

Bilinen ilk takvim (ay yılı). Zamanı saat, dakika ve saniyeye böldüler.

Tekerlek

MÖ 5000'lerde çömlekçi çarkı olarak kullanıldığı sanılır. Bilinen ilk kalıntılar Ur'dadır. Sonra yük ve savaş arabalarında kullanıldı.

Tabletler bugün nerede?

Urukagina'nın tabletlerinin bir kısmı Fransa'daki **Louvre Müzesi**'nde sergilenir. Kil tabletler sayesinde binlerce yıl önceki hayatı bugün okuyabiliyoruz.

Bilim ne diyor?

Bazı araştırmacılar Urukagina metinlerini reform yazıtı sayar. Günümüze ulaşan en eski kanun derlemesini ise Sümer kralı **Ur-Nammu**'ya bağlar. Bilim yeni bulgularla gelişir.

Öğrenme çıktısı: Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin ortak mirasa katkılarını karşılaştırabilme

Babilliler ve Asurlular

Babilliler

Başkent: Babil

İştar Kapısı (temsilî)

- Sümerlerden farklı olarak **tek merkezden** yönetildiler, sınırlarını Mezopotamya dışına da genişlettiler.
- **Mimari:** Marduk Zigguratı, İştar Kapısı ve dünyanın yedi harikasından sayılan Babil Asma Bahçeleri. Babil'den kalan eserler UNESCO listesindedir.
- **Bilim:** Yunanlı bilim insanları matematik, geometri ve astronomide Marduk Zigguratı'ndaki tabletlerden yararlandı.

Hammurabi Kanunları

Babil hükümdarı Hammurabi, toplum hayatını düzenlemek için Sümer kanunlarını yeniden düzenleterek yazılı kanunlar hazırlattı. Kanunlar **kısas** esasına dayanır: Kişiye yaptığı kötülüğün aynısı uygulanır.

- Başkasını ağır suçla suçlayıp kanıtlayamayan, ölüm cezası alır.
- Hırsızlık yapan yakalanırsa ölüme mahkûm edilir.
- Kendi seviyesinden birinin dişine zarar verenin de dişi çekilir.

A+ SINAVDA ÇIKABİLİR

Yazılı kanunlar herkesin kuralları **bilmesini** sağlar, keyfî cezayı azaltır. **Benzer:** Bugün de yazılı kanunlar vardır. **Farklı:** Bugünkü cezalar kısasa dayanmaz, insan haklarını gözetir.

Asurlular

Başkent: Ninova

- Mısır'dan Anadolu'nun güneyine uzanan geniş bir alanı yönettiler.
- **Sanat:** Saray ve tapınak duvarlarını av ve savaş tasvirleriyle süslediler.
- **Hizmet:** Haberleşme için posta teşkilatı kurdular, su ihtiyacı için barajlar yaptılar.
- **Ticaret:** Anadolu'da ticaret kolonileri (başka bir yerde kurulan ticaret merkezleri) kurdular. Böylece **çivi yazısını Anadolu'ya tanıttılar**.
- **Bilim ve kültür:** MÖ 7. yüzyılda Ninova'da kurulan Asurbanipal Kütüphanesi, dünyanın en eski kütüphanelerindendir.

BUNU UNUTMA

Karum: Asurlu tüccarların Anadolu'da kurduğu, ev ve dükkânları içine alan pazar yeri.

Kültepe (Kayseri)

Asurlu tüccarların Anadolu'daki en büyük merkeziydi. Tüccarlar işlerini kil tabletlere yazıyordu. Kazılarda 20 binden fazla tablet çıktı. Anadolu'da yazının bilinen **ilk örnekleri** bunlardır. Yani Anadolu'da tarihî çağlar Kültepe tabletleriyle başlar.

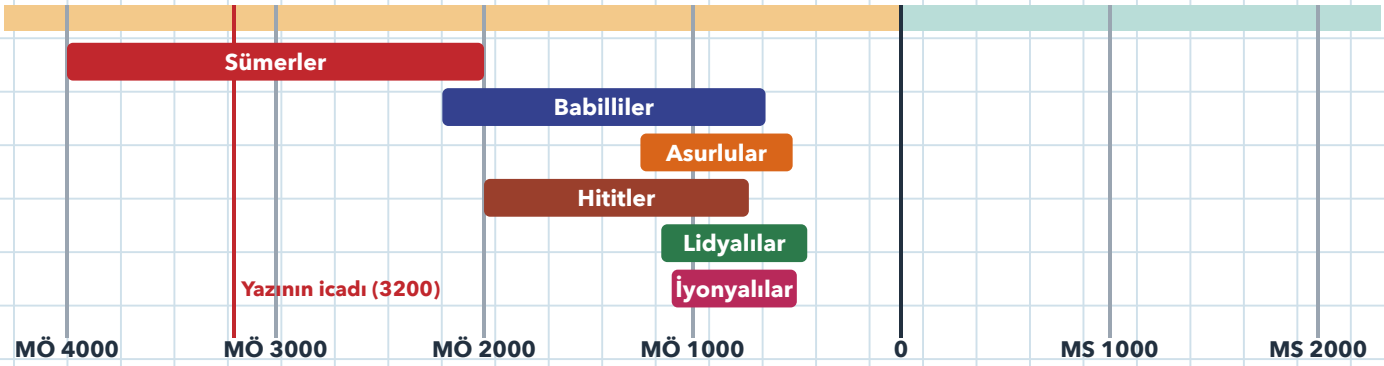
Notlarım

Öğrenme çıktısı: Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin ortak mirasa katkılarını karşılaştırabilme

Anadolu Medeniyetleri

Anadolu Yarımadası, geçmişten bugüne önemini korumuş bir coğrafyadır. Bugün ülkemiz topraklarının büyük bölümü buradadır. Hititler, Lidyalılar ve İyonyalılar burada kurulan ilk medeniyetlerdendir.

Mezopotamya ve Anadolu medeniyetleri tarih şeridi

Dönemler yaklaşıktır; çubuk uçları kesin tarih değildir. Asurluların Anadolu'daki ticaret kolonileri daha eskidir (yaklaşık MÖ 1900'ler). İlk üç çubuk Mezopotamya, son üç çubuk Anadolu medeniyetleridir.

Hititler

Başkent: Hattuşa (Boğazköy, Çorum)

Hattuşa'da Aslanlı Kapı (temsilî)

- Anadolu'nun büyük bölümüne hâkim oldular, Mezopotamya'nın kuzeyine ve Suriye'ye uzandılar.
- Hattuşa'da Aslanlı Kapı, Kral Kapı, Yazılıkaya Açık Hava Tapınağı vardır. Hattuşa 1986'da UNESCO listesine girdi.
- 30 bine yakın çivi yazılı tablet 2001'de **UNESCO Dünya Belleği Listesi**'ne alındı.
- **Kral yıllıkları (anal):** Krallar olayları olduğu gibi yazdırdı. Bu, tarafsız tarihçiliğin başlangıcı sayılır.
- Kraliçeye **Tavananna** denir, soylulardan oluşan **Pankuş Meclisi** kurulmuştur.

Kadeş Antlaşması

Hititler ile Mısırlılar arasında yapılmıştır. **Tarihteki ilk uluslararası barış antlaşması** kabul edilir. Boğazköy'de bulunan nüshası İstanbul Arkeoloji Müzesi'ndedir. Bir kopyası da New York'taki Birleşmiş Milletler Binası'nda sergilenir.

A+ SINAVDA ÇIKABİLİR

Kadeş Antlaşması, sorunların savaş yerine **barışla** çözülebileceğini gösterir. Bu yüzden **modern diplomasinin** (ülkeler arası görüşmelerin) temeli sayılır.

"Bir vatanın sahibi olmanın yolu; o topraklarda yaşanmış tarihî olayları bilmek, doğmuş uygarlıkları tanıma ve sahip olmaktan geçer."

Mustafa Kemal Atatürk

Öğrenme çıktısı: Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin ortak mirasa katkılarını karşılaştırabilme

Lidyalılar ve İyonyalılar

Lidyalılar

Başkent: Sardes (Manisa)

Sardes'te ticaret (temsilî)

- Gediz ve Büyük Menderes ırmakları arasında kuruldular, daha çok ticaretle uğraştılar.
- **Parayı icat ettiler.** İlk madenî paraları (sikke) kullanmalarıyla tanınırlar. Değiş tokuşun yerini para aldı.
- **Kral Yolu:** Efes'ten Mezopotamya'ya uzanan yolu kullandılar.
- Tüccarların malını devlet güvencesine aldılar. Bu uygulama **sigortacılığın başlangıcı** sayılır.

Para neyi değiştirdi?

Çömlekçi Ömer buğday almak ister. Çiftçi Zeynep ise çömlek istemiyor, ayakkabı arıyor. Değiş tokuşta alışveriş burada tıkanır. Para bu sorunu çözdü: Ömer çömleği satar, parayla buğdayını alır. Böylece malın değeri kolayca ölçülür, alışveriş hızlanır.

A+ SINAVDA ÇIKABİLİR

Para ve sigorta **ticareti kolaylaştırdı ve güvenli hâle getirdi**. Bugün kullandığımız para ve sigorta da bu mirasın **devamıdır**.

İyonyalılar

Önemli şehirler: Efes, Milet

Efes Antik Kenti

- Yunanistan'dan göç edenlerce kuruldu. Şehir devletleri hâlinde yaşadılar.
- **Özgür düşünceye** önem verdiler; bilim ve sanatta gelişip şehirlerini kültür ve medeniyet merkezi yaptılar.
- **Eserler:** Artemis Tapınağı ve Efes Antik Kenti.
- Deniz ticaretinde ilerlediler, Akdeniz ve Karadeniz'de koloniler kurdular.

A+ SINAVDA ÇIKABİLİR

İyonyalılarda bilimin gelişmesinin nedeni **özgür düşüncedir**. İnsanlar özgürce düşünüp tartışınca bilim ve sanat ilerler.

İyonya'nın bilim insanları

Hipokrat	Heredot	Pisagor
Tıp	Tarih	Matematik

Medeniyetleri Karşılaştıralım

	Kültür	Hukuk ve yönetim	Bilim	Ekonomi
Sümerler	Çivi yazısı, Gılgamış Destanı, ziggurat	Bilinen ilk yazılı kanunlar	Ay yılı takvimi, altmışlık sayı sistemi, tekerlek	Tarım, ziggurat ambarları
Babilliler	Asma Bahçeler, İştar Kapısı, Marduk Zigguratı	Hammurabi Kanunları, tek merkezden yönetim	Matematik, geometri ve astronomi tabletleri	-
Asurlular	Av ve savaş tasvirleri, Asurbanipal Kütüphanesi	Posta teşkilatı	Barajlar	Karum, ticaret kolonileri
Hititler	Hattuşa, Yazılıkaya	Kadeş Antlaşması, Pankuş Meclisi	Kral yıllıkları (tarih yazımı)	-
Lidyalılar	-	-	-	Para, Kral Yolu, sigortacılık
İyonyalılar	Artemis Tapınağı, Efes Antik Kenti	Şehir devletleri, özgür düşünce	Hipokrat, Heredot, Pisagor	Deniz ticareti, koloniler

Tablo, medeniyetlerin öne çıkan katkılarını gösterir. Çizgi (-) olan alanlarda öne çıkan bir katkı verilmemiştir.

Alan alan karşılaştıralım

Alan	Benzerlik	Farklılık
Kültür	İki bölgede de anıtsal yapılar ve kalıcı eserler bırakıldı.	Mezopotamya'da ziggurat ve çivi yazısı; Anadolu'da Hattuşa ve Efes gibi şehirler öne çıktı.
Hukuk	İki bölgede de toplum hayatı ve ilişkiler kurallarla düzenlendi.	Mezopotamya'da yazılı kanunlar; Anadolu'da barış antlaşması ve Pankuş Meclisi öne çıktı.
Bilim	İki bölgede de bilgi yazıyla kaydedildi, matematikle ilgilenildi.	Mezopotamya'da takvim ve gök bilimi; Anadolu'da tarih yazımı ve tıp öne çıktı.
Ekonomi	İki bölgede de ticaret önemliydi, uzak bölgelerle ilişki kuruldu.	Asurlular koloni ve karum kurdu; Lidyalılar parayı icat etti; İyonyalılar deniz ticaretinde ilerledi.

Bugün hayatımızda

- Yazıyla not tutar, kitap okuruz.
- Yazılı kanunlarla düzen sağlarız.
- Ülkeler antlaşmalarla anlaşır.
- Takvime ve saate göre yaşarız.
- Parayla alışveriş yaparız.
- Tıp ve matematik bilgisi kullanırız.

A+ SINAVDA ÇIKABİLİR

Medeniyetler **birbirinden öğrenerek** gelişti. Babil, Sümer kanunlarını yeniden düzenledi; çivi yazısı Anadolu'ya taşındı. Ortak miras işte bu **etkileşimle** oluşur.

Notlarım

Kendimi Deniyorum

A. Doğru mu, yanlış mı?

Cümle doğruysa "D", yanlışsa "Y" yazınız.

☐ 1. Çivi yazısını Sümerler icat etmiştir.
☐ 2. Parayı Hititler icat etmiştir.
☐ 3. Kadeş Antlaşması Hititler ile Mısırlılar arasında yapılmıştır.
☐ 4. Hammurabi Kanunları Asurlulara aittir.
☐ 5. İyonyalılarda özgür düşünce bilimin gelişmesine katkı sağlamıştır.

B. Eşleştirelim

Kavramın harfini ilgili açıklamanın başındaki kutuya yazınız.

A) Ziggurat	☐	Hititlerde soylulardan oluşan meclis
B) Karum	☐	Sümerlerin çok katlı, çok işlevli yapısı
C) Kral Yolu	☐	Tarafsız tarihçiliğin başlangıcı sayılan yıllık
D) Anal	☐	Asurlu tüccarların pazar yeri
E) Pankuş	☐	Efes'ten Mezopotamya'ya uzanan yol

C. Boşlukları dolduralım

Kelimeler: **Sardes** **Babil** **Ninova** **Hattuşa**

1. Hititlerin başkenti ..... 'dır.
2. Lidyalıların başkenti ..... 'tir.
3. Asurluların başkenti ..... 'dır.
4. Marduk Zigguratı ..... şehrindedir.

D. Düşünelim, yorumlayalım

1. Bir müzede çivi yazılı bir tablet sergilenmektedir. Tablette bir tüccarın kaç ölçek arpa sattığı yazılıdır. Müze rehberi "Bu küçük kil parçası sayesinde binlerce yıl öncesini öğreniyoruz." demiştir.

a) Rehberin sözünden yazının önemiyle ilgili ne çıkarabilirsiniz?
b) Yazı icat edilmeseydi ticaret ve bilim nasıl etkilenirdi? Yorumlayınız.

2. Ekonomi alanında Asurlular karum ve ticaret kolonileri kurmuş, Lidyalılar parayı icat edip Kral Yolu'nu kullanmıştır.

a) İki medeniyetin ortak mirasa katkılarını karşılaştırınız: Bir benzerlik, bir farklılık yazınız.
b) Paranın icadı bugün hayatımızı nasıl etkilemektedir? Açıklayınız.

Bu konunun şarkısını Onur Akmeşe YouTube kanalından dinlemeyi unutmayın!